

До Спеціалізованої вченої ради
Д 79.051.04
Чернігівського національного
технологічного університету
МОН України

ВІДГУК

**офіційного опонента д.е.н., професора
Гальцової Ольги Леонідівни на дисертаційну роботу
Пінчук Аліни Олександрівни на тему:
«Стратегія забезпечення сталого розвитку сільського господарства в
умовах діджиталізації економіки України», подану на здобуття
наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 –
економіка та управління національним господарством**

Аналіз результатів дисертаційної роботи Пінчук Аліни Олександрівни дає змогу сформулювати наступні узагальнені висновки щодо актуальності, особливостей, логічної структури, наукової новизни, практичного значення, а також загальної оцінки дослідження, основні положення якого подані до захисту.

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковою тематикою. Забезпечення сталого розвитку сільського господарства є особливим об'єктом державної аграрної політики. Це пов'язано, в першу чергу, з природою сільського господарства, в якому в значній мірі проявляється вплив біологічного (природного) чинника. Окрім цього, сільське господарство ведеться, як правило, на основі використання земельного ресурсу (землі), що розташований у сільській місцевості. Виникає необхідність пошуку новітніх форм та методів регулювання розвитку сільського господарства на засадах сталості, які мають враховувати особливості економічної політики, наявний стан продуктивних сил, основних засобів, людських ресурсів та наявні можливості використання природного потенціалу. Відтак, йдеться про вироблення стратегії, яка має бути на теоретико-методологічному рівні обґрунтована із використанням надбань економічної науки. В той же час універсального механізму реалізації

стратегії забезпечення сталого розвитку сільського господарства не створено. Необхідність формування цілісної концепції розвитку сільського господарства на основі ефективного використання організаційно-економічних інструментів має неабияке значення для теорії і практики економічної науки. За таких умов необхідне застосування державою адекватної стратегії забезпечення сталого розвитку сільського господарства в умовах діджиталізації економіки України. Існуючі механізми державного регулювання розвитку сільського господарства вимагають адаптації для безпосереднього використання в змінних умовах соціально-економічного середовища.

Актуальність теми дослідження Пінчук А.О., зумовлена недостатнім ступенем розробки теоретико-методологічних підходів до забезпечення сталого розвитку сільського господарства, з одного боку, та важливістю результатів науково-прикладних розробок щодо адаптації до вимог цифровізації економіки, з іншого, що свідчить про необхідність подальшого системного дослідження визначеної наукової проблематики.

Все це актуалізує питання пошуку нових підходів до забезпечення сталого розвитку сільського господарства, в першу чергу на основі механізму, спрямованого на забезпечення підвищення соціо-еколого-економічних показників розвитку, розробку та впровадження інноваційних технологій, посилення конкурентних позицій вітчизняної аграрної сфери тощо.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Зміст дисертації, структура та виклад науково-прикладних розробок свідчать про завершеність наукового дослідження, в якому розв'язано задеклароване автором актуальне науково-практичне завдання. За результатами детального вивчення матеріалів, можна дійти висновку, що основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, які викладені у дисертації Пінчук А.О. є логічними та послідовними.

Всі наукові положення є аналітично обґрунтованими та доведеними. Достовірність розроблених теоретичних положень дисертації підтверджена впровадженнями в практичну діяльність. Зокрема:

- вперше розроблено методологічний підхід до формування стратегії забезпечення сталого розвитку сільського господарства комплементарного типу, яка ґрунтується на положеннях синергетичної парадигми, втілюється через встановлення її цілей, завдань, змісту та передбачає налагодження взаємодії держави, суб'єктів господарювання, науки та громадськості;

- подано структурну модель розробки та прийняття стратегії забезпечення сталого розвитку сільського господарства в умовах діджиталізації економіки України, яка передбачає об'єднання зусиль держави, суб'єктів сільського господарства, наукового сектору, громадськості та інформаційно-комунікаційних інституцій на всіх рівнях управління;

- сформульовано концептуальний базис сталого розвитку сільського господарства в умовах діджиталізації, в основу яких покладено розуміння цифрових технологій як невід'ємної характеристики організації сучасних бізнес-процесів в аграрному секторі економіки;

- запропоновано методичний інструментарій обґрунтування потенційних можливостей забезпечення сталого розвитку сільського господарства в умовах діджиталізації економіки України, який на підставі когнітивного моделювання дає змогу обґрунтовано підходити до вибору заходів, спрямованих на підвищення соціальних (заробітна плата в сільському господарстві та рівень якості життя в сільській місцевості), економічних (забезпеченість продуктами харчування, ресурсоефективність виробництва, забезпеченість власними оборотними коштами та інші) та екологічних (якість атмосферного повітря і ґрунтів, площа земель, зайнятих під органічне виробництво, кількість відходів, викидів та інші) показників функціонування сільського господарства;

- удосконалено методичний підхід до узгодження орієнтирів сталого розвитку сільського господарства, який, на відміну від загальноприйнятої

практики, ґрунтується на використанні форсайт-методології, що дає змогу ідентифікувати можливості нарощення ефективності сільськогосподарського виробництва з позиції вирішення соціальних завдань та захисту навколишнього середовища;

- запропоновані наукові рекомендації щодо уявлення про державне регулювання сталого розвитку сільського господарства в частині ідентифікації складових елементів (суб'єкти регулювання; нормативне, бюджетне, податкове та митне забезпечення; регулятори та інформаційне забезпечення), уточненні їхніх змістовно-функціональних характеристик з урахуванням вимог цифрової трансформації національного господарства;

- розвинуто методичні основи забезпечення сталого розвитку сільського господарства, який, на відміну від існуючих, включає в себе ключові структурно-функціональні елементи, які перебувають у синергетичній взаємодії (фінансово-економічний, нормативно-правовий, організаційно-інституційний, екологічний, соціальний та інформаційний) та функціонують із дотриманням загальних і специфічних принципів (комплементарності; резильєнтності; алгоритмічності; діджиталізації; екологічності);

- подано стратегічні орієнтири забезпечення сталого розвитку сільського господарства з урахуванням позитивного досвіду країн ЄС;

- сформульовано концептуально-аналітичний підхід до імплементації Blockchain-технології в механізм реалізації стратегії забезпечення сталого розвитку сільського господарства, яким притаманні властивості трансформативності, фундаментальності й довірі у вигляді реєстрів, traceability, смартконтрактів, токенизації активів, впровадження електронних грошей тощо.

3. Теоретико-методологічна та практична значущість результатів.

Дисертантом розроблено та обґрунтовано теоретичні і методологічні положення, практичні рекомендації щодо нового вирішення науково-прикладної проблеми забезпечення сталого розвитку сільського господарства, що охоплює одночасно різноманітні економічні, екологічні та

соціальні чинники, перешкоди та фактори впливу на стан сільського господарства, прогноз показників та контроль за відхиленнями, корегування загальних і специфічних вимог до організаційно-економічного забезпечення, удосконалення механізму регулювання та формування стратегії забезпечення сталого розвитку.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає у подальшому розвитку основ сучасної теорії економіки та управління національним господарством при обґрунтуванні нової парадигми відносно застосування системно-універсальних підходів до державного регулювання розвитку сільського господарства на засадах сталості.

Встановлено та уточнено сутність та зміст важливих категоріальних понять, зокрема: «сталий розвиток сільського господарства».

Визначено найвагоміші чинники, перешкоди та фактори впливу на масштаби забезпечення сталого розвитку сільського господарства, здійснена їх систематизація. Розкрито закономірності державної підтримки забезпечення сталого розвитку сільського господарства в умовах діджиталізації. Визначено змістовні характеристики пріоритетних напрямів локалізації зусиль держави в напрямі залучення до процесів розвитку сільського господарства.

Запропоновано сутнісні ознаки положень щодо ідентифікації передумов розбудови стратегії забезпечення сталого розвитку сільського господарства та механізм її реалізації.

Найважливіші методологічні результати дисертаційного дослідження наступні:

1) запропоновано структурну модель формування стратегії забезпечення сталого розвитку сільського господарства комплементарного типу, яка ґрунтується на положеннях синергетичної парадигми, втілюється через встановлення її цілей, завдань, змісту та передбачає налагодження взаємодії держави, суб'єктів господарювання, науки та громадськості;

2) розроблено методичний підхід до обґрунтування потенційних можливостей забезпечення сталого розвитку сільського господарства в умовах діджиталізації економіки України;

3) визначені концепти функціонування системи регулювання сталого розвитку сільського господарства в частині ідентифікації складових елементів (суб'єкти регулювання; нормативне, бюджетне, податкове та митне забезпечення; регулятори та інформаційне забезпечення), уточненні їхніх змістовно-функціональних характеристик з урахуванням вимог цифрової трансформації національного господарства.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що теоретичним положенням та висновкам, отриманим в його процесі на основі теоретичних узагальнень і сформованої авторської моделі розробки та прийняття стратегії забезпечення сталого розвитку сільського господарства України, яка репрезентує виокремлення науково обґрунтованих, взаємопов'язаних етапів та процедур.

Практичне значення та достовірність одержаних результатів підтверджена їх впровадженням у практиці управління та в організаційній діяльності органів влади, у т.ч.: Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства; Департаменту розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства; Чернігівською обласною радою; Центром транскордонного співробітництва.

4. Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. За результатами вивчення авторського доробку в опублікованих працях можна засвідчити наступне: опубліковані дисертантом матеріали, у достатній мірі, відображають основні положення та науково-прикладні розробки дисертації. Основні результати дисертаційної роботи розкрито у 40 наукових праць, у тому числі 1 одноосібній монографії обсягом 16,4 друк. арк., 1 колективна монографія обсягом 0,8 друк. арк.; 22 статті в наукових фахових виданнях та виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз даних – 12,6 друк.

арк.; 17 публікацій – в інших виданнях апробаційного характеру – 2,2 друк. арк. Загальний обсяг публікацій становить 32 друк. арк., особисто автору належить 28,7 друк. арк. З наукових праць, які видані у співавторстві, у дисертації використано тільки ті ідеї, розрахунки і рекомендації, які є результатом особистого дослідження і становлять індивідуальний внесок автора.

Автореферат висвітлює основні розділи дисертаційної роботи та отримані в ній наукові результати. Робота містить достатню кількість ілюстративного матеріалу.

Зазначене вище та вивчення наукових праць Пінчук А.О. дозволяє зробити висновок, що основні результати дисертаційного дослідження достатньо повно оприлюднені до захисту дисертації.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам. Структура і зміст дисертаційної роботи логічно й послідовно пов'язані між собою. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, як із погляду сучасних науково-теоретичних досліджень, так і з позицій практичної реалізації, є достатнім.

Дисертаційна робота на тему «Стратегія забезпечення сталого розвитку сільського господарства в умовах діджиталізації економіки України» складається з вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Дослідження викладене на 423 сторінках із яких основного тексту – 374 стор., у тому числі 42 рисунки, 34 таблиці, 370 найменувань літературних джерел та додатки.

6. Дискусійні положення та зауваження роботи. Поряд з позитивними досягненнями роботи є підстави вказати на ряд її певних недоліків та дискусійних положень:

1. В рубриці наукової новизни «набуло подальшого розвитку», здобувач пропонує науково-практичні рекомендації щодо удосконалення інструментів державного регулювання сталого розвитку сільського господарства, які ґрунтуються на узагальненні світового досвіду та

передбачають дотримання сукупності принципів (централізація державного регулювання, комплексність, результативність та адаптація до вимог діджиталізації) та заходів (пряме фінансування, пільгове кредитування, надання податкових пільг і митні преференції). Однак по тексту роботи не приділено належної уваги зазначеним науково-практичним рекомендаціям. Очевидно, що такі пропозиції повинні мати більш серйозне наукове обґрунтування та доведення.

2. При формулюванні актуальності обраної теми дослідження автор вказав на низку проблем забезпечення сталого розвитку сільського господарства як провідної сфери національного господарства, тобто переважно на емпірично встановлені закономірності та тенденції розвитку досліджуваного явища за матеріалами однієї країни. В той же час, якщо взяти до уваги теоретичні та методологічні аспекти заявленої проблематики, предмет дослідження має бути значно ширшим і враховувати невирішеність багатьох інших дискусійних питань, у тому числі теоретико-методологічного змісту. Зокрема, у актуальності не вказано – які ж саме невирішені теоретичні та методологічні питання змусили автора вдатися до проведення представленого дослідження.

3. Автором виконано поетапну побудову когнітивної моделі, що характеризує потенційні можливості забезпечення сталого розвитку сільського господарства в умовах діджиталізації економіки України (параграф 3.3). Натомість у тексті рукопису не наведено обґрунтування факторних та результативних показників вказаної моделі, а також не наведено перевірку можливості їхньої автокореляції.

4. У тексті рукопису не подано результатів економічного прогнозування реалізації запропонованих заходів забезпечення сталого розвитку сільського господарства, у тому числі за різними сценаріями розвитку. Зокрема, незрозуміло – який рівень розвитку сільського господарства може бути досягнуто (в тому числі на основі конкретних

показників), якщо виконати пропозиції та рекомендації, що запропоновані у дисертації.

5. Дискусійним залишається питання системного аналізу державного регулювання забезпечення сталого розвитку сільського господарства в сучасних умовах цифровізації економіки. На мою думку недостатньо обґрунтовані та потребують розширення показники державної підтримки розвитку сільського господарства в Україні та їх оцінка. Аналіз динаміки рівнів державної підтримки та опис функцій органів управління розвитком сільського господарства у дисертаційній роботі бажано розглянути глибше.

6. Дисертаційна робота істотно виграла б за наявності у ній механізму реалізації державно-приватного партнерства як інструменту забезпечення сталого розвитку сільського господарства. Адже державно-приватне партнерство відіграє важливу роль у реалізації державної аграрної політики та полягає в узагальненні інтересів держави і бізнесу. У четвертому розділі варто було б розглянути зарубіжний досвід реалізації механізмів державно-приватного партнерства, конкретизувати їх слабкі та сильні сторони, а потім запропонувати, у п'ятому розділі, можливі варіанти застосування їх в стратегії забезпечення сталого розвитку сільського господарства в умовах діджиталізації економіки України.

Вважаємо за необхідне зазначити, що запропоновані для обговорення питання і рекомендації мають дискусійний характер і суттєво не впливають на загальну високу оцінку представленої дисертаційної роботи.

7. Загальна оцінка дисертаційної роботи

Загальний висновок. Дисертаційна робота Пінчук А.О. на тему «Стратегія забезпечення сталого розвитку сільського господарства в умовах діджиталізації економіки України» є самостійною, завершеною науковою працею, в якій отримані нові, науково-обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе наукове та національно-господарське завдання щодо формування стратегії забезпечення сталого розвитку сільського господарства в контексті генерування системних ознак до

діджиталізації національної економіки.

За своїм змістом, актуальністю, новизною, важливістю одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованістю і достовірністю, а також практичною цінністю сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Пінчук Аліни Олександрівни відповідає вимогам пп.9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами та доповненнями), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри національної економіки,
маркетингу та міжнародних економічних відносин
Класичного приватного університету

О.Л. Гальцова

Підпис д.е.н., проф. О.Л. Гальцова
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар Класичного приватного
університету

О.В. Кіктенко